

технологій [4].

Література:

1. Андреев А. УМК для e-Learning. Высшее образование в России, №7, 2007. – С. 65–69.
2. А.Браун, Дж.Бимроуз, Ph.D. Инновационные образовательные технологии (Проблемы практического использования). Высшее образование в России, №4, 2007. – С.98–100.
3. Грушевский С.П. Проектирование учебно-информационных комплексов по математике: Дис. ... д-ра пед.наук: 13.00.02: Краснодар, 2001 385 с.
4. Жалдак М.І., Лапінський В.В., Шут М.І. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики: Посібник для вчителів. – К.: –НПУ імені М.П.Драгоманова. – 2004. –182 с.
5. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч.посіб. – К.: Знання, 2005. – 485с.
6. Раков С.А. Формування математичних компетентностей учителя математики на основі дослідницького підходу в навчанні з використанням інформаційних технологій. 13.00.02 теорія і метод.навч.інформатики Автореф. ... док.пед.наук, Харків, 2005 – 46с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: Навч.посібник.–К.:»Академвидав», 2006. – 352 с.

У статті розглянуті проблеми впровадження навчально-методичних комплексів та електронних навчально-методичних комплексів дисципліни у ВНЗ. Запропоновано можливі оптимальні шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: навчально-методичний комплекс, електронний навчально-методичний комплекс дисципліни, електронний посібник, сайт.

В статье рассмотрены проблемы использования учебно-методических комплексов и электронных учебно-методических комплексов дисциплины в ВУЗах. Предложены возможные оптимальные пути их решения.

Ключевые слова: учебно-методический комплекс, электронный учебно-методический комплекс дисциплины, электронное пособие, сайт.

In this article the problems of introduction of educational-methodical and electronic educational-methodical complexes of the discipline into educational process at institutions of higher education are considered. Possible optimal ways of solving of these problems are proposed.

Keywords: educational-methodical complex, electronic educational-methodical complex of a discipline, electronic textbook, Websitenu.

УДК 378:004

М.М. Козяр
м. Львів, Україна

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВНЗ

Постановка проблеми. Розвиток сучасного суспільства сприяв змінам в освіті, спрямованості, цілях, змісті, які все більш орієнтовані на вільний розвиток особисті, на її самостійність, конкурентоспроможність, мобільність майбутніх фахівців в умовах інтеграції України в світовий економічний простір.

Необхідність наближення стану освіти до вимог світової спільноти з метою підвищення її якості зумовили вдосконалення освітньої парадигми.

Нинішня освіта відстає від темпів розвитку науки і виробництва, незабезпечуючи належної якості. Вивчаючи досвід успішних учителів, американські вчені розробили концептуальну основу якісного навчання, в основу якої покладено компетентнісний підхід, який застосовуватиметься в освіті і відповідатиме потребам ринку праці.

Компетентнісний підхід спочатку розроблявся в межах професійної освіти для навчання робітників на робочому місці, в подальшому межі його використання

розширювалися. Вченими були визначені три основні компоненти: знання, уміння та цінності.

Нині компетентнісний підхід в освіті став предметом широкого дослідження та використання. Яким же чином він використовується та впливає на якість підготовки кадрів у ВНЗ?

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що компетентнісний підхід в освіті останніми роками став предметом активного дослідження та практичного використання в педагогічній науці та практиці. При цьому наголошується, що наукові розробки з проблеми компетентнісного підходу передбачають освітню практику. І. Зимня, Б. Кенжебеков, В. Краєвський, А. Хуторський, Л. Тархан, Е. Ісаєв, В. Петрук, С. Сисоєва та ін.

Вивченням професійної компетентності займалися: Б. Ананьєв, Ю. Бабанський, В. Буташко, Р. Гуревич, Є. Зеєр, І. Соколова, Я. Цехмістер, Т. Шамов та ін. У роботах цих учених розкриті такі аспекти педагогічної компетентності:

- управлінський аспект;
- психологічний аспект;
- педагогічний аспект.

Мета статті полягає у розгляді підходів до визначення понять «компетентність» і «компетенція» в педагогіці та їх впливу на якість підготовки фахівців у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Нині для української системи вищої освіти актуальним є напрям дослідження, пов'язаний із підготовкою конкурентоздатного і висококваліфікованого фахівця, який не тільки спроможний самостійно вирішувати завдання, що виникають у його професійній практичній діяльності, а й має можливість здійснювати допомогу іншим фахівцям.

Ми погоджуємося з точкою зору вчених (В. Биков, Р. Гуревич, В. Сластьонін, А. Баранніков та ін.), що саме перехід від «знання» до «діяльності» в педагогічній освіті лежить в основі сучасного компетентнісного підходу. У цьому контексті компетентнісний підхід до навчання фахівців є основним засобом фундаменталізації освіти та розуміння фундаментальних знань, саме засобом, що дозволяє формувати спільні види діяльності майбутнього фахівця.

Визначимо далі поняття «компетентність» і «компетенція».

Тлумачний словник іноземних слів розкриває поняття «компетентний» як володіючий компетентністю, колом повноважень будь-якої установи, особи або колом справ, питань, які підлягають впровадженню.

Competent (франц.) – компетентний, правочинний.

Competent (лат.) – відповідний, здатний.

Competence (англ.) – здібність (компетенція).

В. Шепель у визначення компетентності включає знання, вміння, досвід, теоретико-прикладну підготовленість до використання знань. За думкою А. Журавльової, Н. Тализіної, Р. Шакурова, поняття «компетентність» включає знання, вміння, навички здійснення предметної діяльності. Л. Мітіна в структурі педагогічної компетентності вчителя виділяє дві підструктури: діяльнісну (знання, вміння, навички здійснення педагогічної діяльності) і комунікативну (знання, вміння, навички та способи здійснення педагогічного спілкування) [7, с.18-19].

Водночас, під компетенцією розуміють здатність і готовність особистості до діяльності, що заснована на знаннях і досвіді, котрі набуті завдяки навчанню, орієнтовані на самостійну участь особистості в навчальному процесі, а також спрямовані на її успішне включення у трудову діяльність.

А. Хуторський трактує освітню компетенцію як сукупність змістових орієнтованих знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учнів відносно певного кола об'єктів дійсності, що необхідні для здійснення особистої та соціально-значимої продуктивної діяльності [6].

Розгляньмо детальніше поняття «компетенція».

Поняття «компетенція» є не тільки однією з базових педагогічних категорій, а й об'єктом міждисциплінарного дослідження. Активізація уваги дослідників до питань теоретичного обґрунтування компетенцій, їх практичного формування зазвичай співпадала з вимогами ринку праці до розвитку освіти. В ці періоди дослідницька думка концентрувалася на виявленні особливих компонентів у структурі особистості, які могли б дозволити їй комфортніше адаптуватися до соціальних змін, знайти внутрішні ресурси для збагачення знань, модернізації професійних умінь і світоглядних орієнтацій.

У сучасній педагогіці компетенції розуміють як:

- особову складову професіоналізму (Т. Базарів);
- результат і критерій якості підготовки фахівця (А. Бермус, І. Зимня);
- практичний вираз модернізації змісту освіти (В. Краєвський);
- базові компоненти педагогічної культури викладача (Т. Ісаєва);
- новий підхід до конструювання освітніх стандартів (А. Хуторський).

На початку XXI століття проблема змісту професійних компетенцій викладача набула рис, раніше їй не властивих.

По-перше, це пов'язано зі зміною соціально-професійної ролі педагога, завдання якого вже не обмежується передаванням суми знань. Враховуючи надзвичайно збільшені вимоги до підготовки сучасного фахівця, викладач нині орієнтується на створенні таких умов навчального процесу, які б сприяли усвідомленню студентами необхідності самостійного придбання і модернізації знання, наполегливої роботи до саморозвитку і самовдосконалення.

По-друге, власних знань, професійних умінь і компетенцій педагога не може бути достатньо на весь період його педагогічної діяльності.

По-третє, докорінним чином змінюється зміст так званих ключових компетенцій, що забезпечують не тільки виживання індивіда в нових соціально-економічних умовах, а й успіх його професійної діяльності, її відповідність світовим стандартам і конкурентоспроможність викладача.

Тому нині є підстава говорити не тільки про ті компетенції, які були властиві фахівцеві в тій або іншій галузі і склали основу його професійної майстерності. Нині також можна користуватися абсолютно новими компетенціями, якими ще необхідно оволодіти, зміст яких ще не повністю визначений, але саме вони характеризуватимуть образ людини майбутнього, людини культури і миру.

Нині поняття «компетентність» і «компетенція» розуміються таким чином: Компетентність - сукупність необхідних знань і якостей особистості, що дозволяють професійно підходити й ефективно вирішувати питання у відповідній галузі знань, науковій або практичній діяльності.

Компетенція: 1) круг повноважень і прав, що надаються законом, статутом або договором конкретній особі або організації в розв'язанні відповідних питань; 2) сукупність певних знань, умінь і навичок, в яких людина має бути обізнана і мати практичний досвід роботи [3].

Вченими визначаються компетенції вчителя та компетенції майбутнього вчителя.

Компетенції вчителя - це складні професійно-індивідуальні новоутворення, що на основі міждисциплінарної інтеграції, соціального, професійного та особистого досвіду, набутих знань, сформованих умінь і навичок, особистісних якостей зумовлюють готовність та здатність людини до успішного виконання професійної педагогічної діяльності, сприяють створенню моделі творчої взаємодії з учнями, колегами, батьками, забезпечують самореалізацію вчителя, виявом якої є його індивідуально-педагогічний стиль.

Компетентність майбутнього вчителя — цілісне, інтегративне, багаторівневе, особистісне новоутворення, що є результатом професійної підготовки особистості у вищому навчальному закладі та в процесі неперервної педосвіти, успішність якої зумовлена

сукупністю сформованих у фахівця компетенцій, які сприяють соціалізації особистості, формуванню у неї світоглядних та науково-професійних поглядів, педагогічної творчості та майстерності, визначають успішність діяльності (у т.ч. професійної педагогічної), здатність до самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя. Особистості зі сформованою компетентністю властиві ціннісні орієнтації, вона усвідомлює своє місце в суспільстві, позитивно й усвідомлено сприймає навколишній світ у динаміці його розвитку. Їй притаманні загальна та психолого-педагогічна культура, набутий досвід взаємодії з іншими людьми [5, с.186].

Розглядаючи професійну компетентність викладача вищої школи необхідно виділити загально професійні, професійно-предметні компетенції. Варто відзначити, що проблема визначення змісту і структуризації професійних компетенцій викладача вищої школи зумовлена не тільки соціально-економічними і соціально-культурними змінами в суспільстві, а й деякими методологічними проблемами. Незважаючи на активну зацікавленість дослідників поняттям «компетенція» до цих пір немає чіткого визначення і механізму формування, зазначимо також, що й нині не має усталеного єдиного визначення змісту поняття «компетенція» або «ключова компетенція». Також не має єдиної, прийнятої всіма, класифікації компетенції. Іншими словами, оцінити компетентність людини можна лише за наслідками її діяльності щодо тих критеріїв, які визначають їх успішність або неуспішність.

Таким чином, загальним для всіх визначень компетенцій є розуміння її як властивості особистості, потенційної здатності індивіда справлятися з різними завданнями, як сукупність знань, умінь і навичок необхідних для здійснення конкретної професійної діяльності.

Отже, знання, умінь і навички, а також здібності, мотиви, переконання і цінності розглядаються як можливі складові компетентності, але самі по собі ще не роблять людину компетентною. У цьому положенні вбачається два підходи до визначення змісту поняття «компетенція». Одні дослідники роблять акцент на компетенції як інтегральній особистій якості людини, інші - на описі складових його діяльності, її різних аспектів, як інтегральній, що дозволяють їй успішно вирішувати проблеми.

Аналіз численних досліджень природи компетенцій приводить нас до висновку, що все різноманіття підходів до вивчення цього явища можна поділити на дві групи: філософські і практичні.

Філософські аналізують місце компетенції в структурі особистості, і роль у розвитку, набутті досвіду життєдіяльності, співвідношення з естетично-етичним сприйняттям дійсності і ступенем залучення до світової культури.

Практичні підходи використовуються, коли потрібно визначити компетенцію, що піддається оцінці і вимірюванню.

Проте вони фіксують тільки «дію» і не відображають складної суті компетенцій. До того ж відсутність інформації про будь-яку окрему компетенцію або невисокий рівень її функціонування може привести до помилкових висновків про ступінь розвитку інших компетенцій особистості в цілому, яка володіє здатністю компенсувати нестачу окремих підструктур інтенсивною «роботою» інших своїх компонентів. Особливість компетенцій полягає в тому, що вони не тільки відображають здатність особи використовувати одержані знання, наявні умінь, відомі способи діяльності, а й свідчать про її здатність створювати нову інформацію, об'єкти дійсності в процесі безперервного самовдосконалення.

Якщо розглядати формування компетентності майбутнього педагога в межах системи ВНЗ, то можна говорити про знання, умінь і навички, здібності, тобто про готовність фахівця до професійної діяльності.

Так, наприклад, на думку багатьох учених-педагогів були розкриті такі поняття компетентності майбутніх педагогів у різних галузях викладання.

Скажімо, Т. Ісаєва розглядає компетенції викладача як унікальну систему професійно-особливих знань, умінь і якостей людини, об'єднаних гуманно-ціннісним відношенням до

навколишнього, творчого підходу до праці, постійною спрямованістю на особисте і професійне вдосконалення. Вони використовуються для засвоєння педагогічних ситуацій, у процесі чого створюються нові види діяльності, явища, об'єкти культури, сприяючи досягненню нової якості суспільних відносин [1].

Узагальнюючи визначення професійної компетентності, можна зробити висновок що *професійна компетентність викладача ВНЗ* - це сукупність умінь структурувати наукові і практичні знання з метою кращого вирішення педагогічних і виховних завдань.

Основні показники професійної компетентності викладача ВНЗ, такі: уміння використовувати в практичній діяльності професійні психолого-педагогічні знання залежно від педагогічної ситуації, цілей і завдань професійної діяльності, володіння сучасними освітніми технологіями. У трудовій діяльності професійно компетентного викладача на достатньо високому рівні проявляється культура педагогічного спілкування, яскрава особистість педагога, навченість і вихованість студентів. Перші якості складають процес праці, а два останніх - його результат.

У кожного викладача ВНЗ професійна компетентність складається нерівномірно впродовж усього професійного життя. Побачити динаміку розвитку цієї якості й означає оцінити компетентність викладача, зробити прогноз його професійного зростання.

У зв'язку з цим у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського з переходом на кредитно-модульну систему навчання студентів професорсько-викладацьким складом розробляються навчально-методичні комплекси, електронні курси лекцій, курсові кейси для студентів заочного відділення, електронні підручники, автоматизовані навчальні програми; проводяться семінари, лекції, олімпіади, конференції як для студентів, так і для викладачів університету; щорічно професорсько-викладацький склад підвищує кваліфікацію як на регіональному, обласному, так і республіканському рівнях.

Висновки. Упровадження та побудова навчального процесу у ВНЗ на основі компетентнісного підходу сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців, при цьому передбачається виконання пріоритетного завдання з удосконалення професійної компетентності самого викладача ВНЗ: розробка навчально-методичного забезпечення нового покоління, визначення змісту та структури навчання, вивчення характеру професійної компетентності педагогів у процесі їхньої професіоналізації.

Література:

1. Исаева Е. Квалификация профессионально-личностных компетенций вузовского преподавателя / Е. Исаева // Педагогика. – 2006. – № 9. – С. 55-60.
2. Пометун О. І. Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів / О. І. Пометун // Презентація на нараді Центру тестових технологій 19.10.2004 р. – К., 2004. – 10 с.
3. Сисоева С. О. Проблемы непрерывной профессиональной освіти: тезаурус наукового дослідження : наук. Видання / С. О. Сисоева, І. В. Соколова // НАПН України. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН. Маріупольський державний гуманітарний ун-т – Київ : Видавничий Дім «ЕКМО», 2010. – 326 с.
4. Тархан Л. З. Дидактическая компетентность инженера-педагога: теоретические и методические аспекты : монография / Л. З. Тархан. – Симферополь : КРП «Издательство Крымучпедгиз», 2008. – 424 с.
5. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс]: отделение философии образования и теоретической педагогики РАО, Центр «Эйдос», 23.04.02. – Режим доступа: www.eidos.ru/news/compet.html.
6. Шишова С. Е. Компетентностный подход к образованию как необходимость / С. Е. Шишова, И. Т. Агапова // Мир образования – образование в мире. – 2001. – № 4. – С. 18-19.
7. Чакликова Т. Категории «компетентность» и «компетенция» в современной образовательной парадигме / Т. Чакликова // Весник КАЗНУ. Серия педагогические науки. – 2007. – № 2. – С. 9-16.

Розглянуто підходи до визначення понять «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність в педагогіці», побудова навчального процесу на їх основі та їхній вплив на якість підготовки фахівців.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійна компетентність, показники професійної компетентності.

Рассмотрены подходы определения терминов: «компетентность», «компетенции», «профессиональная компетентность в педагогике», построение учебного процесса на их основе, а также влияние на качество подготовки специалистов.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, профессиональная компетентность, показатели профессиональной компетентности.

Approaches to definition of notions «competency», «competence», «professional competence in Pedagogics», organization of educational process on their basis and their influence on specialists training quality have been considered in the article.

Key-words: competency, competence, professional competence, professional competence indicators.